

Krigsåren 1939-1945

Birgit Nyström född Jacobsson, tabell J 247, berättar här om sina *Militärminnen*

Det hela började när jag var tolv år. Min farfar Jacob Jacobsson (Tabell J 231) och jag getade korna uppe vid Totthummeln. Totthummeln, som är ett fint grönområde, ligger halvvägs upp mot Åreskutan. Men på sensommaren när svampen börjar komma blev korna som vilda. Dom älskade svamp och sökte sig längre och längre bort från det område dom skulle beta på. Det var därför som dom måste passas.

Farfar och jag hade just satt oss ner och packat upp vår matsäck då vi hörde kyrkklockorna ringa. Dom ringde och ringde utan uppehåll. Farfar visste varför. ”Det är mobilisering”, sa han. Det är krig i Finland och vi måste förstärka gränsen.

När jag började skolan efter sommaren såg jag militärer på byn. Dom låg förlagda väster om Åre samhälle och det berörde mig inte så mycket, dom bara fanns där. Vintern gick, min farfar dog våren 1940 och efteråt tyckte mina föräldrar att det var skönt för farfar att han inte behövde vara med om det som senare hände. För inte långt efter hans dödsfall vaknade mina föräldrar, mina två syskon och jag av att vår gård var belägrad av militärer.

Jag gick då i sjätte klass i skolan. Hela vår gård togs i besittning, den blev förklarad för krigszon. Det innebar att vi alla måste ha en passersedel för att få gå hem till vår gård. Det stod en beväpnad vakt vid uppfartsvägen till gården. Kom någon besökare, följde en vakt med upp till vår gård och stannade kvar tills vår besökare hade gått. På vardera sidan om gården restes block av röd granit från Åresjön upp mot fjället, s.k. tankshinder. Blocken kom i järnvägsvagnar från Bohuslän. Det fanns bumlingar även ute i sjön. Det skulle vara överallt vara oframkomligt för tanksen. Många värn byggdes och vår jordkällare följde med när man grävde för detta. Där skulle militären ligga och sikta på fienden, Norge hade ju invaderats av tyskarna och hotbilden fanns väl att dom skulle gå vidare in i Sverige.

Vårt hus som var rätt stort blev expedition och matsal till kompanichefen och övriga officerare. Allt detta blev en stor förändring för oss på gården. Vårt finrum fick tömmas, möbler, prydnadssaker m.m. fick vi bära ut på logar och lador. Själv fick jag bo i klädkammaren under trappen. En del av gårdens rum blev logement för officerarna. Ett källarutrymme med spis blev deras kök vilket innebar att kockarna vandrade genom vårt kök för att komma in till officersmatsalen. Det var säkert många gånger psykiskt jobbigt för mina föräldrar. En kokvagn sattes upp för dom meniga och man byggde också ett marketenteri på vår tomt. Det var bara för oss att finna oss i detta. Och vi förstod, tyskarna måste stoppas om dom kom.

Det kompani som förlagts till vår gård kom från Ångermanland. Min mor som var ångermanländska - hon kom från Själevad - hade skolkamrater med i gruppen och två av hennes bröder låg i granngården. Ja, märkligt var det.

Min pappa blev också inkallad. Jag minns så väl när min mamma, mina syskon och jag vinkade farväl när en bil hämtade upp honom och körde honom till Storlien. Han blev förlagd vid norska gränsen.

Ja, så gick åren. Militären med flera byten blev kvar i Åredalen. De som kom först var de som tillhörde Landstormen med sina trekantmössor (det som senare blev Hemvärnet) samt de som var stamanställda, men med tiden så blev det allt yngre män som kom. För att lätta upp tillvaron ordnade dom dans och revyer och ortsbefolkningen blev inbjudna. Det var jätteroliga revyer och det behövdes, för många av dem längtade säkert hem. På café Frönäset gick de ofta för att fika och koppla av och där kunde vi också träffa dom. De officerare som bodde i vårt hus firade också, ibland var de så berusade att de fick stöttas när de skulle ut på övning. Jag minns speciellt en officer som stod på yttertrappan och gav order i mössa och nattskjorta.

Militären tog sig friheten att bygga och inhägnat som dom ville. Jag kommer ihåg en episod när min pappa, som nu var hemma igen, hade satt korn på åkern. En morgon när han vaknade och tittade ut genom fönstret fick han se att en del av kornåkern var slagen och inhägnad och där innanför gick en kviga. Övriga kor gick utanför och betade. Militären hade slagit ner en del av kornåkern, minerat och inhägnat den. En av kvigorna hade lyckats ta sig över stängslet. Hon gick där bland minorerna, något som kunnat sluta illa, men som tur var så var minorerna inte apterade.

Andra saker som började ske vid den här tiden var dom tyska permissionstågen från Norge som gick genom Sverige. Det var godsvagnar med delvis öppna dörrar så att vi kunde se soldaterna som ibland vinkade till oss - och vi vinkade tillbaka. Det som var besynnerligt var att våra bussar måste ha sotade fönster, vi fick inte se vad som pågick, medan de tyska soldaterna hade full insyn.

En del nytta hade också gården av de inkallade. När slåttertiden var inne fick vi mot en liten penning s.k. flitpengar hjälp av några soldater med skörden. Många var vana att arbeta på bondgårdar. I fredstid hade vi både slåtterkarl och piga som hjälpte till på gården, personer som pappa cyklade till Levanger i Norge för att rekrytera. Kanske hade han kontakter där genom släktingar.

Efter några år ändrades inkvarteringen på vår gård. Nu kom istället män som sökt vapenfri tjänst. Dom var religiösa och ville inte bära vapen. Deras uppgift blev istället att bygga vägar i försvarets tjänst. En av vägarna byggdes från vår granne Björnängegård och upp mot Totthummeln. Den fick namnet Burmavägen och finns kvar än idag och används av både ortsbor och turister. En grupp kom också och sprängde in en anläggning i berget på grannens tomt. Dit la man räls och kunde köra in med ett helt tågsätt.

Utbildning

Jag gick på Hållands folkhögskola som är en internatskola, därefter en ettårig utbildning på Handelsskolan i Sundsvall. Där fick jag bo hos mina släktingar Helena och Jacob (Jac) Lalander (Tabell J 232) som hade en stor och trivsamt våning. Eftersom den låg på lagom avstånd från skolan var det ett mycket lyckat arrangemang. Jacob var ofta borta, han hade många resor till de olika affärerna, så det var mest tant Helena och Alf, som då inte hade börjat i skolan, som jag umgicks med.

Tillbaka i Vikböle fick jag arbete på krigskassan som var förlagd till Staben i Undersåker, där överstlöjtnant Pousette var chef. På staben arbetade officerare med olika ärenden som gällde hela Åredalens militärområde. En gemensam officersmatsal inrättades på pensionat Hosgården i Undersåker, där även jag som civilanställd hade förmånen att få äta.

När jag tänker tillbaka på de här åren så hade vi tur som fick stanna vid det som blev. Allt har så småningom gått att rätta till. Så sent som sommaren 2001 revs det sista värnet. En del känner det nog lite extra hjärtligt från den här tiden, då flera av byns flickor fann sin hjärtans kär bland soldaterna. Bland dem fanns en flicka som betraktades som ensling, men även hon rycktes med i dansens virvlar och fann sin tillkommande bland militären och flyttade sedan till Halland.

Våren 1945 flyttade jag till Östersund och arbetade på Centralsjukhuset. När den flyttade till Härnösand tog jag kontakt med Sven Persson och fick då arbeta hos honom på Skogskontoret. Det var den del av hans verksamhet som köpte skog på rot och sedan såldes vidare. Sven P var mycket omtyckt, och han brydde sig om sin personal, som exempel kan jag nämna att när jag slutade min anställning, för att åka till England med en väninna och arbeta i familj, så bjöd Sven P alla anställda på middag på restaurang Hof på Jamtli.

Efter året i England arbetade jag en vintersäsong på Åregården, sedan flyttade jag med min man till Sveg där vi övertog Svegs manufaktur. Där föddes våra barn Elisabet och Carl-Arne. Tillbaka i Östersund jobbade jag hos Hanna Lalander i damaffären - vid behov och när jag hade möjlighet. 1966 fick jag ett vikariat på personalavdelningen på Östersunds sjukhus, och det övergick snart till en fast tjänst och där blev jag kvar i 25 år till pensioneringen 1991 och arbetade med olika typer av personalfrågor.

Under åren 1995-2007 var Birgit förtroendekvinna för Jacob-grenen

Här med sin syster Anna-Greta tabell J 244

Anna-Greta Blomé och Birgit Nyström (th)
